

“Zeytinciliğin idam fermanı açıklandı”

Resmî Gazete’de yayımlanan yeni bir yönetmelikle zeytinliklerin maden projelerine açılması mümkün hale geldi. Türkiye Ormanlıklar Derneği Marmara Şubesi Başkanı Sezai Kaya “Bu karar ile zeytinciliğin idam fermanı açıklanmıştır” dedi

● Erhan DEMİRTAŞ

Resmî Gazete’de 1 Mart’ta yayımlanan yeni bir yönetmelikle zeytinliklerin maden projelerine açılması mümkün hale geldi. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından hazırlanan Maden Yönetmeliği’nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’te, “elektrik ihtiyacını karşılamak üzere yürütülen madencilik faaliyetlerinin” zeytinlik alanlarına denk gelmesi durumunda “zeytin sahasının madencilik faaliyeti yürütülecek kısmının taşınmasına” Bakanlık tarafından izin verilebileceği belirtildi.

“MEVCUT YASAYA AYKIRI”

Ayçiçek yağına yönelik aşırı talep sonrasında oluşan görüntüler tarım politikalarının yeniden tartışılmasına yol açmıştı. Peki yönetmelikte yapılan değişiklik zeytincilik faaliyetlerini, gıdaya erişimi ve tarım ekonomisini nasıl etkileyecek? Türkiye Ormanlıklar Derneği Marmara Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı Sezai Kaya ile konuştuk.

Maden Yönetmeliği’nde yapılan bu değişikliğin, yürürlükteki Zeytincilik Yasası’na aykırı olduğunu belirten Kaya, “Kamuoyunda Zeytin Yasası olarak bilinen ‘3573 Sayılı Zeytinciliğin İslahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun’a göre, ‘zeytinlik alanlar ve bu alana üç kilometre mesafede zeytinyağı fabrikası hariç hiçbir tesis yapılamaz’ hükmü ortada. Ancak yönetmelik değişikliğiyle ‘ülkenin elektrik ihtiyacını karşılamak’ üzere zeytinlik

alanlarda madencilik faaliyeti yürütülebilecek ve bu faaliyetlere ilişkin tesisler inşa edilebilecek. Çağ dışı ve tüm dünyanın bugün terk ettiği bir enerji üretim biçimi için, zeytin ağaçlarımızın yok edilmesi, benzer şekilde orman varlığımızın tahrip edilmesi, havamızın kirlenmesi, sağlıklı gıdaya erişim hakkımızın tehlikeye atılması ve iklim krizine karşı kırılganlığımızın artırılması anlamına geliyor.” dedi.

TAŞINMASI MÜMKÜN MÜ?

Yönetmelik değişikliğinde ‘zeytin sahasının madencilik faaliyeti yürütülecek kısmının taşınması’ gibi hükümlerin yer aldığını söyleyen Kaya, bunun mümkün olmayacağını altını çizdi. Kaya şu değerlendirmelerde bulundu: “Madencilik faaliyeti yürütecek kişiye, faaliyetlerin bitiminde sahayı rahabilite etmesi şart koşuluyor. Madencilik faaliyetinin bitiminde, o alanın tekrar zeytinciliğe uygun hale gelececeği çok açık. Bu şart, kamuoyunu kandırmak dışında hiçbir işe yaramayacak ve yaptırım bulunmayan bir şart. Bugüne kadar orman alanlarında binlerce maden işletildi ve hiçbirinde, bırakın başarıya ulaşmış bir rehabilitasyon projesini, uygulamaya geçilmiş proje yok. Açık maden işletmesinden artakalmış kayalıklarda ağaç yetişir mi? Ağaçların da başka

bir yere taşınması ve bunlardan verim alınması mümkün değil. 50 yıllık, 100 yıllık ağaçlardan bahsediyoruz. Bu ağaçların kökleri de geniş. Hadi 5-10 tane-sini taşıdık ama binlerce ağaçtan bahsediyoruz. Bu ağaçların kendi eko sistemi var.”

MİLYONLARCA AĞAÇ

Kaya’ya göre bu kararın hayata geçirilmesi durumunda hem geniş bir alana yayılan zeytincilik faaliyetleri hem de o bölgede yaşayan insanların sağlığı ve ekonomisi olumsuz etkilenecek. Yapılan bu değişikliğin kamu yararına olmadığı ifade eden Kaya, şu bilgileri paylaştı: “Zeytinlik alanlar ülkemizde Akdeniz, Ege ve Marmara’da yoğun olarak bulunuyor. Anavatanı ise Anadolu’nun Hatay, Kahramanmaraş ve Mardin üçgenidir. Sadece Akdeniz ülkelerinde olan özel iklim koşullarına gereksinim duyan bir ağaç türünden bahsediyoruz. Ekonomik olarak ancak bu koşullarda iyi verim alınabilir. Bu alanlar başka alternatif arazi olmadığından bırakın madencilik, kesinlikle korunması esas olmalıdır. Yani söz konusu olumsuzluktan 12-13 milyon hektar arazi etkilenecek demektir. Sayısal anlamda 190-200 milyon adet civarında olan zeytin ağacının tamamının bu durumda tehlike altında olduğunu söylemek abartı olmaz.”

BİNLERCE AİLEYİ İLGİLENDİRİYOR

Türkiye’nin İtalya, İspanya, Yunanistan ve Tunus gibi diğer Akdeniz ülkeleriyle birlikte dünyanın önde

gelen zeytin ve zeytinyağı üreticilerinden olduğunu söyleyen Kaya, “Tüm dünyadaki 900 milyon Zeytin Ağacının yüzde 98’i Akdeniz çanağında yer alıyor.

Ekonomi Bakanlığı’nın 2013 verilerine göre toplam tarım alanlarımızın yüzde 3,45’i zeytinliklerden oluşuyor. TÜİK’in 2014 yılı verilerine göre ise yaklaşık 320 bin zeytinci aile işletmesi bulunuyor. Dünyadaki zeytinlik alanların yüzde 8,3 ünü ise ülkemizin zeytinlik alanları oluşturuyor. Zeytin ve zeytinyağı üretiminde dünyadaki ilk beş ülkeden biriyiz.

Ülkemizin zeytin üretimi bakımından dünyada ilk sıralarda olmasına karşılık, sektörde yaşanan kalite, pazarlama, standartlar, üretim teknolojileri vb. sorunlar nedeniyle elde edilen ürünler hem geçişi gibi değer yaratamamakta hem de yurtdışı pazarlarda hak ettiği yer bulamıyor.”

Kaya’nın verdiği bilgilere göre zeytincilikle geçinen 300-320 bin aile de bu durumdan olumsuz etkilenecek. Ancak bu olumsuzluğun bir de çarşı pazarı yansımaları söz konusu. Kaya, “Yaşadığımız geçişim gıda krizi haline gelmesinde iktidarın artık yönetemez hale gelmesi ve yanı başımızdaki savaş etkili. Ancak; bütün krizi bu savaş ortamına bağlamak da doğru değil. Uygulanan ekonomik politikalar ve TL’nin sürekli değer kaybetmesi, girdi maliyetlerinin aşırı artması öncelikle mevcut yönetim tarzının değişmesini ve işin yeni bir zihniyetle ele alınmasını gerektiriyor. Son 20 yıldan bu yana Ticaret Kanunu mu yoksa Orman Kanunu mu daha çok değişikliğe uğramıştır desek birçok kişi Ticaret Kanunu diyecektir. Oysa son 20 yıllık zaman diliminde Orman Kanunu 28 kez değişikliğe uğradı. Bu veriler iktidarın doğaya ve doğal varlıklara tam anlamıyla bir savaş açtığının da göstergesi.” şeklinde konuştu.

Son 10 yıl içinde zeytinlik alanların amacı dışında kullanılmasının önüne açacak yasa değişikliklerinin gündeme geldiğini belirten Kaya, “Hukuki girişimlerle bu olumsuzlukları durdurmak temel amacımız olmalı ancak toplumsal dinamiklerin, yerel kuruluşların, yöre insanların tepkisi ve kamuoyu ile bu tepkilerin ve sesin ortaklaştırılması gerekiyor.

Öncelikle taş ocaklarına, HES’lere ve benzer girişimlerin yanında doğayı ‘kamu yararı’ kılıfı altında tahrip etmek isteyen girişimlere izin vermemek gerekiyor.” dedi.

“Fiyatları biz yükseltmiyoruz”

Zeytin üreticisi ve Ulysses Zeytinyağı’nın sahibi Ercan Dalkılıç yağ fiyatlarının yüksek olmasının nedeninin kendileri olmadığını söylüyor

● Leyla ALP

Ne vakit madencilik faaliyetleri gündeme gelse aynı zamanda bir ağaç kıyımı da gündeme geliyor ve bu ağaç kıyımı genellikle zeytin ağaçlarına yönelik oluyor. Oysa zeytin özellikle Ege ve Marmara bölgelerinde yaşayıp tarımla uğraşanlar için önemli geçim kaynaklarından biri. Ayçiçeği tarlalarının imara açılması gibi zeytin bahçeleri de yıllar içinde imara açıldı. Yüz yıllık ağaçların yerine binalar dikildi. Ve zeytinyağı fiyatları da günden güne arttı. Şimdi de madencilik faaliyetleri için bu ağaçların kesilmesi gündemde. Uzun yıllardır Kadıköy’de yaşayan aynı zamanda zeytin üreticisi ve Ulysses Zeytinyağı’nın sahibi olan Ercan Dalkılıç ile zeytin ve zeytinyağı üretimini konuştuk.

◆ Zeytincilik aileden gelen bir iş mi?

Aslında aileden gelen bir iş. Bizim ailemiz Dedeağaç’tan mübadeleyle 1941’de Manisa Akhisar’a göç etmiş. Dedeağaç’ta zeytinliğin varmış, burada da devletin verdiği bölgelere zeytin ağacı dikmişler. Ben uzun yıllar gazetecilik yaptım. 2014 yılında ailenin tek çocuğu olmam nedeniyle bu işle ben ilgilenmeye başladım.

◆ Zeytinyağı üretmeye nasıl başladınız?

Aslında biz hep zeytinyağı üretiyorduk. Daha doğrusu zeytin tarımı yapan herkes bir şekilde zeytinyağını üretti. Taş yağhaneler kapanmaya başladığında çeşitli entegre tesisler kurulmaya başladı. Şimdi oralarda üretiliyor. Biz de 2014 yılında çeşitli anlaşmalarla kendi ağaçlarımızdan çıkan bazı zeytin türlerini tüccara satmayı kendi yağımızı üretmeye başladık. Eskiden zeytin ve zeytinyağı olarak ayrılıyordu ve tüccara satılıyordu. Tüccarın alım fiyatı ile son tüketici arasında da derin makas nedeniyle işi sürdürülemeye durumumuz oluştu. Biz de entegre tesislerle anlaşarak kendi yağ ve zeytinimizi depolayıp eticaret üzerinden kendimizi satmaya başladık. Daha önce markalaşma sürecine gitme gibi bir niyetimiz yoktu. Çünkü eskiden mazot, gübre bu kadar pahalı değildi, tarım destek teşvikleri daha yüksekti. Zeytincilik yapan insanlar bu kadar zor durumda kalmıyorduk.

2014’ten sonra markalaşmaya gittik ve e-ticaret üzerinden satışa başladık. Kadıköy’de ofisimiz ve ufak bir depomuz var. Hem buradan hem Akhisar’dan gönderim yapıyoruz.

BİR ZEYTİN AĞACI 20 YILDA YETİŞİYOR

◆ Bir zeytin çekirdeğinden bir zeytin ağacının olması ve o ağaçtan zeytin toplanması için gereken süre ne kadar?

Fidancılık başka bir iş ama bir fidandan zeytin almanız için minimum üç sene geçmesi lazım. Fakat bir zeytin ağacının tam verim verebilmesi için 20 yıla yakın bir süre sağlıklı bir şekilde bakılması lazım.

◆ İyi zeytinyağını nasıl anlatacağız? O da damak tadı ile ilgili bir şey mi? Mesela bazı yağlar kokuyor.

İyi zeytinyağının anlamının birçok yolu var. İyi zeytinyağı kokar ama çok kokmaz. Çok kokuyorsa içine aroma katılmış olma ihtimali var. Zeytin yetiştiğinin her kısmı maliyetli ama zeytin işçiliği çok maliyetli bir şey. Mesela yağmurlu havalarda zeytin toplanmaması gerekiyor. Kasalara elle teker teker konması gerekiyor. Bekletmeden hemen sıkılması gerekiyor. Bunlar peroksit oranını yükseltiyor bu yüzden asit oranına da etki yapıyor, bu zeytinin kalitesine çok etki yapıyor.

“ÇOK RAFİNE ZEYTİNYAĞI İYİ DEĞİLDİR”

◆ Bulamırsa?

Belli bir bulanıklık olması gerekir. Çok rafine bir zeytinyağı iyi bir zeytinyağı demek değildir.

◆ Marketlerde satılan bazı zeytinyağları pırl pırl parlıyor.

Çünkü onlar çok fazla rafine ediliyor. Sıkım dereceleri de 30 derecenin çok üzerinde. Endüstriyel sıkım mantığına göre 5 kilo değil 3 kilo zeytinden 1 litre zeytinyağı üretmek amaçlanıyor. O yağlında rafina çok yüksek olduğu için besin değerleri ayçiçeği yağları ile hemen hemen aynı. Aslında onlara zeytinyağı bile dememek lazım. Çok rafine edilmiş çok duru bir zeytinyağı yeşil olmaz. Daha sarıya kaçır. Bu alıcılar için ipucu olabilir.

◆ Soğuk sıkım, normal zeytinyağı arasındaki farklar neler?

Bunlar makinedeki sıkım dereceleri. Sıkım makinelerindeki 20 derece civarındaki sıkımlara soğuk sıkım diyoruz. Eski taş sıkıma tekabül ediyor. Besin değeri daha yüksek. Sallatalarda, mezelerde kullanabileceğiniz, ısıyla çok temas etmemesi gereken bir zeytinyağı. Diğer zeytinyağı da 27 derece üstü sıkılan bir yağ. Elbette bunlar zeytin türüne göre değişiyor. Bazen çeşitli zeytinler karıştırılarak yapıyor bazen de tek zeytin türünden yapıyor.

◆ Bir zeytin ağacının iyi bir hasat vermesi için 20-25 yıl gerekli dediniz. Geçtiğimiz günlerde zeytinlikler için çıkan karar ne anlama geliyor?

Bu kararlar genel olarak tarımın önünü açmaya yönelik kararlar değil. Sadece çok büyük arazi sahibi olanların tarım yapması isteniyormuş gibi bir izlenime kapılıyorum. Çünkü küçük çiftçi o bölgenin madene açılması karşısında ona sunulan fiyatlara direnemez. Bugün herhangi bir Ege kasabasına gittiğinizde emlakçılardan ilan tablolarında bir sürü satılık zeytinlik olduğunu göreceksiniz. İnsanlar zeytincilikle geçinemiyor. Çiftçi elle tutulur bir para kazansa tarlasını otele yapılınsı diye satmaz.

“NAKLİYE VE VERGİ MALİYETLERİ ÇOK AĞIR”

◆ Devletin bir desteği yok mu?

Devletin sadece mazot ve gübre desteği var. O da dönüm başı 50 TL. Mesela bizim bu sene 40 bin lira gibi gübre ve yakıt masrafımız oldu. Aldığımız devlet desteği ise 600 TL. Bir dönüm tarlanın devlet desteği iki litre mazot olmamalı. Bu mesela sadece zeytinle ilgili değil, çiftçinin desteklenmesi lazım. Tarımın Türkiye’de bu şekilde sürdürülebilmesi imkânsız.

“YAĞ PAHALI DEĞİL, VERGİLER YÜKSEK”

◆ Çiftçi kazanmıyor ama yağ da pahalı. Biz niye bunu yaşıyoruz?

Türkiye’deki maliyetlerle karşılaştığınızda yağ pahalı değil. Türkiye’de nakliye ve vergi maliyetleri çok ağır. Bu maliyetler üretim maliyetlerine yığıldığında ürün İstanbul’daki tüketiciye yüksek fiyata geliyor. Sadece zeytin ve zeytinyağı değil portakal, narnciye gibi tüm ürünler kamyonla değil, demiryoluyla gelse fiyatları düşecektir. Fakat bu ürünler sadece kamyonlarla karayolu ile geliyor. Mazot kullanılıyor üstüne bir de bu kamyonlar paralı yollardan geliyor. Ve vergiler çok yüksek. Gıda işi yapanların üzerinde yüzde 20 oranında gelir vergisi var. Böyle bir vergi yükünü

ve nakliye maliyetini koyduğunuzda bir ürünün İstanbul’a ucuza gelmesi olanaksız. Yani ürünlerin fiyatlarını biz yükseltmiyoruz. Bir sorun var evet ve biz de o sorunun müsebbibi değil mağduruyuz.

Küçük işletmeler fiyatları yükseltmez. Biz sadece bu işin dönmesi ve ailemizin ekmeğe yemesi için belli kar marjları koyarak sürdürülebilirliğini sağlamaya çalışıyoruz.